

GRANSKINGSUTVALGET

Prinsens gate 18

P.b. 522 Sentrum, 0105 Oslo

Tlf.: 23 31 83 00

Faks: 23 31 83 01

Kunnskapsdepartementet
Forskningsavdelingen
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Oslo 8. juli 2010

Årsmelding 2009 – Granskingsutvalget

I henhold til Kunnskapsdepartementets veileder skal Granskingsutvalget utarbeide en anonymisert årsmelding til Kunnskapsdepartementet (KD).

Granskingsutvalget sender hermed årsmelding som omfatter 2009

Utover beskrivelse av utvalgets arbeid, inneholder årsmeldingen bl.a. noen overveielser om offentlighet samt rollefordeling og samarbeid mellom det lokale og det nasjonale nivå.

Årsmeldingen vil bli offentliggjort på Granskingsutvalgets hjemmeside.

Med vennlig hilsen

Torkild Vinther
Sekretariatsleder

GRANSKINGSUTVALGET

Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning

Årsmelding 2009 til Kunnskapsdepartementet

Innholdsfortegnelse

1 Innledning

2 Utvalgets arbeid

- 2.1 Saker behandlet i utvalget
- 2.2 Avviste saker
- 2.3 Forespørsler om mulige saker og utvalgets virkeområde
- 2.4 Sakens karakter
- 2.5 Refleksjoner over antall saker og utvalgets rolle

3 Nasjonale aktiviteter

- 3.1 Dialog med universiteter
- 3.2 Nettsted og informasjon
- 3.3 Sekretariat
- 3.4 Nasjonale seminarer og møter

4 Internasjonalt samarbeid

- 4.1 OECD - Global Science Forum (GSF)
- 4.2 ENRIO – europeisk nettverk
- 4.3 ESF – European Science Foundation
- 4.4 Annet

Vedlegg:

Granskingsutvalget: Medlemmer og sekretariat
Utvalgsmøter 2009

1 Innledning

Granskingsutvalget ble i henhold til forskningsetikkloven opprettet 1. juli 2007 med etterfølgende utnevnelse av medlemmer og reel funksjon fra slutten av 2007.

I følge Kunnskapsdepartementets veileder av 27. juni 2007 skal Granskingsutvalget utarbeide en anonymisert årsmelding til Kunnskapsdepartementet (KD). Den første omfattede 2008 samt siste del av 2007. Denne vedrører 2009.

2 Utvalgets arbeid

Utvalget avholdt to egentlige møter samt ett telefonmøte i 2009. I tillegg har utvalget løpende korrespondert om saker og henvendelser etc. via e-post.

Utvalget har i 2009 videreført drøftelser fra den første beretningsperiode om arbeidsdeling mellom lokalt og nasjonalt nivå og om oppgavedeling mellom og samarbeidsmulighet med De nasjonale forskningsetiske komiteer i forhold til forebygging.

Granskingsutvalget sendte våren 2009 et brev til landets universiteter om organisering og rutiner i forhold til vitenskapelig uredelighet med anmodning om bl.a. å få en redegjørelse om rutiner for lagring av data. Brevet og svarene fra universitetene er kort omtalt under pkt. 3.1. I forlengelse av korrespondansen med universiteter var det til årets første møte i utvalget invitert gjester fra to universiteter (UiO og UMB). På møtet var det en dialog om disse to universiteters initiativer som oppfølging på Sudbø-saken spesielt i relasjon til datalagring.

I forbindelse med årets første møte hadde Granskingsutvalget også et særskilt møte med Universitets- og Høgskolerådets styre. På møtet informerte utvalget om oppgaver og erfaringer. Det ble drøftet hvordan Granskingsutvalget kan gjøres mer synlig og anvendes som en ressurs av institusjoner bl.a. ved mulige uredelighetssaker. Der var enighet om å arbeide for et tettere samarbeid og bedre kommunikasjon mellom utvalget og institusjonene.

Årets annet møte ble avholdt i Bergen med henblikk på å møte Redelighetsutvalget for UiB. Dette førte til utveksling av erfaring vedrørende forebygging og håndtering av konkrete saker. På bakgrunn av dette møte besluttet utvalget at man vil søke å holde møte med liknende utvalg ved andre universiteter. Det ble vedtatt at det i neste omgang vil bli med Forskningsetisk utvalg for UiO. Slik møte ble avtalt med UiO i 2009 med avholdelse i starten av 2010.

2.1 Saker behandlet i utvalget

Utvalget har ikke hatt egne saker til egentlig gransking i 2009 men har mottatt en rekke skriftlige henvendelser med anmodning om at utvalget overveier mulighet for gransking av konkrete saker. Foranlediget av flere henvendelser har utvalget drøftet forskningsetikklovens bestemmelser om at institusjonene har hovedansvaret for behandling av saker om mulig vitenskapelig uredelighet. I forbindelse med fortolkningen av loven og proposisjonen har utvalget i relasjon til konkrete saker hatt kontakt til KD. Utvalget har heretter lagt seg foreløpig fast på at slike mulige uredelighetssaker sendes til den hovedansvarlige institusjon med anmodning om at institusjonen overveier om man selv vil gå inn i saken eller eventuelt vil anmode Granskingsutvalget om å gå videre med saken.

I de i alt fire konkrete tilfeller har de aktuelle institusjoner valgt selv å behandle saken. Granskingsutvalget har dog eksplisitt forutsatt at utvalget holdes orientert om sakens forløp og resultatet av eventuell gransking slik at det gis mulighet for etterfølgende å overveie om

utvalget selv vil granske saken og/eller reise konkrete spørsmål i forhold til institusjonens behandling.

Den praksis, som er anvendt i de fire konkrete saker, utelukker ikke at utvalget i andre tilfeller kan finne særlige grunner (eksempelvis alvorlighetsgrad, rekkevidde eller omfang) som taler for at utvalget selv ønsker å behandle en sak med henvisning til at utvalget i henhold til forskriften til loven gis mulighet for å åpne sak av eget tiltak. Utvalgsgransking av eget tiltak bør etter departementets høringsnotat til forskriften bare skje hvis "saken er av samfunnsmessig interesse ... og det foreligger begrunnet mistanke om vitenskapelig uredelighet". Forskriften sier ellers ikke noe nærmere om når dette skal skje. Utvalgets skjønn blir derfor avgjørende. Beslutning om å granske av eget tiltak forventes som hovedregel tatt i dialog med involvert(e) institusjon(er) og/eller i samråd med KD.

For utvalget er det avgjørende at sakene kommer frem og at disse får en uhildet, grundig og rimelig ensartet behandling uansett om saken behandles på lokalt eller nasjonalt nivå. Utvalget finner det derfor viktig å ha en form for overvåkningsrolle ikke for overvåkningens skyld men for å bidra til å sikre ovennevnte. Dette bør skje i en åpen og fruktbar dialog med institusjonen om de enkelte saker og bør bidra til at utvalget kan oppsamle og gi videre erfaring til gagn for institusjoner etc.

Med utgangspunkt i at institusjonene har primæransvaret for å undersøke saker om mulig vitenskapelig uredelighet, vil det nasjonale utvalget bare i særlige tilfeller overta en sak. Dette kan eksempelvis bli aktuelt av habilitetsgrunner, hvis saken er særlig alvorlig eller omfattende, eller hvis institusjonens saksbehandling ikke anses betryggende.

I det følgende beskrives hver enkelt henvendelse som utvalget har hatt til drøftelse i beretningsperioden. Avviste saker beskrives særskilt senere selv om noen av disse også har vært drøftet på møte. Utvalget har i alt vært involvert i 11 saker i 2009. En markant stigning forhold til den første beretningsperiode omfattende slutningen av 2007 og hele 2008.

Sak 1

Utvalget mottok i april rapport om en sak om mulig vitenskapelig uredelighet som var behandlet av et universitet. Saken ble omtalt i årsmeldingen for 2008 hvor det nevnes at Granskingsutvalget var blitt oppmerksom på saken via pressen.

Universitetet behandlet saken selv. Granskingsutvalget ba om å bli orientert om sakens behandling, og tok flere ganger kontakt for å bli oppdatert.

Saken omhandlet tvil om forskningsdata i en artikkel fra midten av 1990-tallet. Artikkelen inngikk i en doktorgrad fra det pågjeldende universitets medisinske fakultet. I tillegg omhandlet saken spørsmål om mulig økonomisk binding mellom universitetet eller ansatte herved og leverandøren av et produkt. Saken ble behandlet av universitetets permanente etiske utvalg etter anmodning fra det medisinske fakultet. Dette var universitetsutvalgets første sak.

Granskingsutvalget mottok april 2009 via universitetsledelsen rapport om universitetets gransking.

Universitetsutvalget fant ikke grunnlag for å konkludere med at vedkommende forsker hadde forfalsket eller fabrikkert sine resultater i studien som var grunnlag for artikkelen for

doktorgraden. Utvalget fant heller ikke forhold som tydet på at det hadde vært uheldig økonomiske bindinger.

Universitetet utsendte en pressemelding om sakens behandling og konklusjon.

Granskingsutvalget drøftet universitetets rapport på møte i mai og konkluderte at universitetet synes å ha håndtert saken grundig og bra. Det ble samtidig påpekt at universitetet kunne ha orientert Granskingsutvalget bedre, især ved innledning av saken.

Saken betraktes som avsluttet uten konstatering av alvorlig brudd på vitenskapelig redelighet.

Sak 2

I januar 2009 mottok Granskingsutvalget en henvendelse fra en forskningsinstitusjon som ønsket hjelp vedrørende en sak om plagiering. Utvalget mottok senere en egentlig anmeldelse om vitenskaplig uredelighet i form av anklage om plagiering. Saken dreide seg om en ansatt i et direktorat som først under en konferanse og senere i en bok hadde presentert en rapport som sin egen. En rapport som i følge forskningsinstitusjonen stort sett i sin helhet var plagiering av en naturvitenskapelig artikkel forfattet av en av institusjonens forskere. Forskningsinstitusjonen hadde gjennom lengre tid forsøkt å få en dialog om saken med det involverte direktorat som i første omgang avviste å gjøre mer ved saken. Direktoratets saksbehandler var samme person som var beskyldt for å ha plagiert.

Granskingsutvalget orienterte i brev toppledelsen for det involverte direktorat om anmeldelsen fra forskningsinstitusjonen og opplyste med henvisning til forskningsetikkloven at utvalget kan åpne sak selv om hovedansvaret for behandling av slike saker ligger på den enkelte institusjon. Direktoratet ble gitt mulighet for å redegjøre for saken innen utvalgets stillingtagen til spørsmålet om åpning av sak.

Henvendelsen fra Granskingsutvalget førte til at direktoratet sendte et brev til forskningsinstitusjonen hvor man sterkt beklagde plagieringen samtidig med at man stilte seg åpen og positiv til å søke å rette opp på dette så langt det lot seg gjøre.

Heretter ble det holdt møte mellom partene, Granskingsutvalgets sekretariat samt sekretariatet for NENT (Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi) for å drøfte videre håndtering av saken. Det avtaltes på møtet å ta formel kontakt til involvert utenlandsk forlag. Forlaget lovet å iverksette en rekke tiltak i form av bl.a. kontakt til den krenkede forsker og utstedelse av et erratum i både elektronisk og trykt utgave av boken som var basert på plagiering.

Ovennevnte gruppe holdt et avsluttende møte med det formål dels å sikre at forskningsinstitusjonen og den forurettede forsker stilte seg tilfreds med foreløpig håndtering dels å nå til enighet mellom de berørte parter om avslutning på saken.

Det involverte direktorat igangsatte etterfølgende en rekke interne initiativer for å hindre at noe tilsvarende skal gjenta seg og utsendte som avslutning på saken en pressemelding. Personen som hadde plagiert har gått av med pensjon.

Involvert forskningsinstitusjon stilte seg tilfreds med samlet håndtering og oppfølging.

Saken betraktes som avsluttet med partenes konstatering av vitenskapelig uredelighet.

Sak 3

Granskingsutvalget mottok januar 2009 en henvendelse fra en privat virksomhet med påstand om brudd på forskningsetiske normer og anklage om vitenskapelig uredelighet i en publikasjon som involverte forskere ved et norsk universitet.

Granskingsutvalget sendte, med henvisning til at hovedansvaret for behandling av urelig forskning ligger på den enkelte institusjon og etter konsultasjon av Kunnskapsdepartementet, saken til det ansvarlige universitet med henblikk på universitetets behandling av saken og/eller overveielse om man ville søke støtte fra eller overlate saken til Granskingsutvalget. Universitetet valgte selv å behandle saken. Som følge av at henvendelsen opprinnelig var sendt til Granskingsutvalget spurte utvalgets sekretær løpende til sakens gang. Granskingsutvalget mottok i november 2009 en uttalelse fra universitetets permanente utvalg for denne type saker.

Konklusjonen fra universitetets utvalg var at der ikke var påvist uredelighet fra noen forsker ved universitetet. På noen punkter var det dog påvist forhold som kunne gi grunn til kritikk, forhold som etter universitetsutvalgets mening stred mot god forskningsskikk. Samlet fant universitetsutvalget ikke grunnlag for noen sterk kritikk av enkeltforskere.

Granskingsutvalget spurte i brev om anmelder ønsket å kommentere universitetets uttalelse innen behandling av saken på møte i Granskingsutvalget i januar 2010. Utvalget mottok omkring årsskiftet kommentarer fra anmelder om opprettholdelse og utdypning av anklage.

Saken er ikke avsluttet og er dermed overført til videre behandling i 2010. Det foreløpige videre forløp angis likevel kort i det følgende.

Etter drøftelse av saken på møte i januar skrev Granskingsutvalget til universitetet og nevnte at det kan være særlige forhold omkring saken som kan berettige at Granskingsutvalget tar saken opp til gransking med utgangspunkt i at utvalget kan ta saker opp av eget tiltak. Granskingsutvalget henviste bl.a. til at universitetsutvalget hadde nevnt at man ikke hadde ressurser til å foreta en egentlig gransking. Granskingsutvalget reiste i tillegg noen konkrete spørsmål bl.a. vedrørende anvendt sakkyndig(e) fra universitetsutvalgets side samt noen supplerende spørsmål til den/de anvendte sakkyndig(e).

Granskingsutvalget mottok svar fra universitetsutvalget. Det fremgikk blant annet herav at universitetsutvalget hadde lovet den sakkyndige anonymitet men at det entydig var universitetsutvalget som hadde ansvaret for den samlede vurdering av saken.

Granskingsutvalget rettede atter henvendelse til universitetet og henviste bl.a. til at den anvendte sakkyndige hadde anbefalt at det ble oppnevnt en til to eksterne og uavhengige sakkyndige som kunne gå gjennom saken. Universitetet ble derfor bedt om å ta stilling til om man ville følge denne anbefaling for på denne måte å føre saken til ende.

Granskingsutvalget avventer svar fra universitetet.

Sak 4

I februar 2009 mottok Granskingsutvalget en klage fra en organisasjon om vurdering av kildebruk og holdninger til metodevalg i en rapport utarbeidet av forskere ved et norsk

universitet. I henvendelsen argumentertes for vitenskaplig uredelighet i forhold til den nevnte rapport.

Granskingsutvalget videresendte med henvisning til at hovedansvaret for behandling av uredelig forskning ligger på den enkelte institusjon jf. forskningsetikkloven henvendelsen til det involverte universitet med henblikk på universitetets overveielse om behandling av saken eller overlatelse av denne til Granskingsutvalget.

Granskingsutvalget mottok opplysning om at universitetet selv ønskede å behandle saken og mottok i mai 2009 brev fra rektor med opplysning om at universitetets permanente etiske utvalg hadde behandlet saken i henhold til universitets retningslinjer for behandling av saker der det stilles spørsmål om forskningens redelighet. Universitetsutvalget hadde som ledd i behandlingen hatt møte med de involverte parter samt innhentet materiale i det omfang utvalget fant dette nødvendig. Universitetsutvalget konkluderte at det ikke var noe grunnlag for å påstå uredelighet i forskning og/eller alvorlige brudd på NENTs forskningsetiske retningslinjer. Man fant heller ikke at forfatterne av rapporten hadde begått forsettlig eller grov uaktsomhet i rapportering av forskning. Rapporten var i følge universitetets utvalg ikke vitenskapelig uredelig.

I brevet fra rektor ble det opplyst at universitets ledelse stilte seg bak utvalgets konklusjon.

Universitetet utsendte en pressemelding om sakens behandling og konklusjon.

I forbindelse med behandling av rapporten konstaterte Granskingsutvalget at universitets eget utvalgs ganske grundige gjennomgang av saken og høring av parter ikke ga grunnlag for å konstatere alvorlig vitenskapelig uredelighet. Universitetets utvalg rettet imidlertid kritikk mot noen forhold som etter Granskingsutvalgets tolkning kunne karakteriseres som mindre alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis.

Granskingsutvalget konkluderte på sitt møte at det ikke ut fra det foreliggende materialet vurdertes å være grunnlag for å åpne sak.

Etterfølgende meddelte Granskingsutvalget anmelder at utvalget ikke er klageinstans i forhold til avgjørelser truffet av den enkelte institusjon men at Granskingsutvalget i henhold til Kunnskapsdepartementets veileder kan ta saker opp av eget tiltak, uansett på hvilken måte det er blitt kjent med saken. Utvalget meddelte at man ikke i den konkrete sak fant grunnlag for å åpne sak.

Anmelder meddelte i august 2009 at man stadig ikke mente at den omdiskuterte rapport holdt faglige mål. Samtidig ble det opplyst at anmelder tok universitetsutvalgets tolkning av sitt mandat og regelverk til etterretning. Man konstaterte en uenighet men opplyste at saken ikke klagdes til Granskingsutvalget på nytt.

Saken betraktes hermed som avsluttet uten konstatering av alvorlig vitenskapelig uredelighet.

Granskingsutvalgets sekretariat hadde på høsten 2009 møte med universitets utvalg for å drøfte erfaringer fra håndtering av den konkrete saken samt spørsmål av felles interesse i forhold til forebygging og behandling av eventuelle kommende saker.

Sak 5

Granskingsutvalget mottok på høsten orientering fra et universitets medisinske fakultet om en sak som var behandlet av et ad hoc utvalg nedsatt av fakultetet. Orienteringen var i første omgang muntlig. Granskingsutvalget mottok senere skriftlige redegjørelser om sakens innhold og behandling.

Saken vedrørte mistanke om plagiering i en artikkel levert til et internasjonalt tidsskrift. Artikkelen hovedforfatter var tilknyttet et norsk universitet. Tidsskriftet publiserte ikke artikkelen grunnet mistanke om plagiering og varslet det norske universitetet.

Ad hoc utvalgets konklusjon var at selve forskningsprosjektet, som artikkelen var basert på, var gjennomført i henhold til god vitenskapelig praksis. Men det ble slått fast at deler av artikkelen (ca. 15 linjer) var plagiert. Dette fant utvalget at to mindre avsnitt ikke hadde henvisning til kilde. Foruten hovedforfatteren fantes fire medforfattere. Ad hoc utvalget frikjente disse for delaktige i plagieringen. Ad hoc utvalget gjennomgikk fem tidligere publiserte artikler av hovedforfatteren uten å finne plagiert tekst.

Granskingsutvalget hadde en fruktbar dialog med det involverte universitetet om behandlingen av saken og detaljeringsnivå for informasjon til utvalget. Saken medførte vurderinger om anvendelse av lokale ad hoc utvalg contra forskningsetiske utvalg dekkende et helt universitet. Et tema som vil bli tatt opp på et avtalt møte i 2010 mellom Granskingsutvalget og representanter for det pågjeldende universitet.

Universitetet og tidsskriftet sanksjonerte i saken.

Granskingsutvalget tok institusjonens undersøkelse og konklusjon til etterretning.

Sak 6

Utvalget mottok i november en henvendelse hvor en molekylærbiologisk forsker ba utvalget vurdere en sak vedrørende medforfatterskap. Saken var tidligere behandlet ved involvert universitet.

Granskingsutvalget sendte saken til det aktuelle universitet med anmodning om universitetets stillingtagen til en rekke anførsler fra forskeren og etterfølgende rapportering til Granskingsutvalget. Selv om utvalget ikke er klageinstans i forhold til saker som er behandlet lokalt kan utvalget som tidligere nevnt behandle saker av eget tiltak. Granskingsutvalget vil på denne bakgrunn vurdere om saken betraktes som avsluttet eller om utvalget ønsker å gå inn i en realitetsbehandling når rapport fra universitetet er mottatt.

Saken er ikke avsluttet i 2009.

Sak 7

Granskingsutvalget mottok likeledes i november en henvendelse fra en odontologisk forsker med varslings om vitenskapelig uredelighet.

Saken vedrørte påstand om plagiering/kopiering av dr. avhandling og bruk av publiserte metoder uten kildehenvisning.

Med henvisning til proposisjonen til forskningsetikkloven, hvor det nevnes at hovedansvaret for behandling av uredelig forskning ligger på den enkelte institusjon, sendte utvalget varslingen videre til det universitet hvor vedkommende forsker tidligere hadde vært ansatt.

Granskingsutvalget avventer rapport fra universitetet.

Saken er ikke avsluttet i 2009.

2.2 Avviste saker

Noen anmeldelser avvises direkte etter beslutning fra utvalgets leder hvis det er opplagt at saken faller uten for utvalgets virkeområde.

Andre anmeldelser drøftes i utvalget innen eventuell avvisning enten fordi det er uklart om saken bør avvises eller fordi saken inneholder spørsmål og problemstillinger som det kan være viktig for utvalget å forholde seg til. Selv om en sak formelt avvises, har utvalget i noen tilfeller gitt råd og veiledning på grunnlag av utvalgets drøftelse.

Avvist sak 1

Granskingsutvalget mottok mars 2009 en henvendelse fra en forsker med ønske om gransking. Saken vedrørte gjennomføring og organisering av et konkret medisinsk forskningsprosjekt samt spørsmål om tilgang til datamateriale.

Granskingsutvalget meddelte i brev av mars 2009 med henvisning til forskningsetikklovens definisjon av vitenskapelig uredelighet og Kunnskapsdepartementets veileder at saken vurderes å falle uten for utvalgets virkeområde.

Saken avvises.

Avvist sak 2

Utvalget mottok i april en henvendelse fra en medisinsk forsker med anmodning om at utvalget ut fra medfølgende informasjon vurderte, om det fantes grunnlag for å åpne en sak. Saken vedrørte prosessen omkring en forskningsrapport og anvendelse av klagers forskning.

Henvendelsen ble behandlet på møte i utvalget.

I sitt svar skrev utvalget at forskningsetikkloven ikke gir grunnlag for å vurdere om ledelse av forskningsgrupper og forskningsprosesser skjer i henhold til god skikk. Det er op til ansvarlige institusjoner etc. å sikre dette. Utvalgets virke omfatter heller ikke å ta stilling til faglig uenighet. Utvalget skal derimot vurdere om det er grunnlag for å reise sak om *alvorlige* brudd på god vitenskapelig praksis.

På denne bakgrunn besluttet utvalget å avvise saken.

Avvist sak 3

Utvalget mottok september 2009 en henvendelse fra et universitet med anmodning om eventuell realitetsbehandling av en sak eller rådgiving for videre behandling ved det pågjeldende universitet. Saken vedrørte påstand om uregelmessigheter i en humanistisk hovedfagsoppgave for en student som etterfølgende hadde hatt en forskerkarriere byggende bl.a. på hovedfagsoppgaven.

Utvalget behandlet forespørselen på møte og meddelte etterfølgende universitetet at saken, som vedrørte studieforhold, lå utenfor utvalgets virkeområde og derfor ikke ble tatt opp til behandling. Av samme grunn fant utvalget ikke at det ville være riktig å gi råd om den videre behandling ved universitetet.

Saken var del av en større sak som tidligere var behandlet i Sverige av Vetenskapsrådets ekspertkomité. Foranlediget av forespørselen brukte utvalget anledningen til å drøfte saken og overveie noen prinsipielle spørsmål. Det gjaldt bl.a. frist for foreldelse.

Saken avvises.

Avvist sak 4

Granskingsutvalget mottok i november en klage vedrørende menneskerettigheter. Saken ble avvist med henvisning til at denne faller uten for utvalgets virkeområde.

2.3 Forespørsler om mulige saker og utvalgets virkeområde

Granskingsutvalget er iht. forskningsetikkloven tiltenkt en rolle som nasjonal ressurs og skal gi råd og veiledning.

Utvalget har også i denne beretningsperiode fått muntlige henvendelser både fra enkeltpersoner og representanter for institusjoner som har beskrevet potensielle uredelighetssaker (noen ganger i anonymisert form) med henblikk på å få veiledning om definisjon av uredelighet (især i forhold til plagiering og regler for forfatterskap) eller få svar på spørsmål om mulig behandling av en konkret sak lokalt eller via Granskingsutvalget.

2.4 Sakenes karakter

De fleste henvendelser som Granskingsutvalget mottar med henblikk på å få veiledning vedrører definisjon og tolkning av skikk og regler i forhold til plagiering og (med)forfatterskap. Blant de behandlede saker (1-7) som er omtalt ovenfor har majoriteten vedrørt plagiering eller spørsmål om forfatterskap. Fabrikasjon og forfalskning av data anses som alvorlig brudd på vitenskapelig redelighet og er også direkte medtatt i forskningsetikklovens definisjon. Inntil nå har disse former for saker ikke vært tallrike idet Granskingsutvalget går ut fra at utvalget vil ha hørt om slike saker behandlet på lokalt nivå.

Granskingsutvalget skal dekke mulig vitenskapelig uredelighet innen for alle fagområder. Men de fleste av de saker som er omtalt ovenfor vedrører forskning innen for helse og medisin. Om dette kan forventes å være en vedvarende tendens har Granskingsutvalget for kort erfaringsbakgrunn til å vurdere. Men det kan nevnes at man i en rekke land først har opprettet "uredelighetsinstanser" innen for medisinområdet. I Norge har det også vært tilfellet gjennom det nasjonale utvalg for vurdering av uredelighet i helsefaglig forskning nedsatt av Norges forskningsråd som fungerte fra 1994-2001. Det finnes også regionale forskningsetiske komiteer som vedrører forskning innen for helse og medisin. Det er derfor ikke utenkelig at kjennskapet til forskningsetikk og vitenskapelig redelighet kan være større innen for dette fagområde. Det samme gjelder rutiner for varsling etc. Dette kan være en vesentlig del av forklaringen på at det finnes flere saker innen for medisin. Men det kan naturligvis ikke avvises at vitenskapelig uredelighet er mer utbredt innen for disse fagområder.

2.5 Refleksjoner over antall saker og utvalgets rolle

Granskingsutvalget oppfatter i korthet sin rolle slik:

- i. drøfte saker som er behandlet av institusjoner, gjerne i dialog med institusjonene bl.a. med henblikk på å fremme en mer enhetlig behandling av saker,
- ii. selv behandle saker (granske) hvis særlige grunner taler for dette,
- iii. fungere som en nasjonal kunnskapsressurs og veileder i forhold til enkeltpersoner og institusjoner,
- iv. systematisere nasjonale erfaringer samt samle viten om og informere om internasjonale erfaringer
- v. forebygge på nasjonalt nivå i samarbeid med De nasjonale forskningsetiske komiteer og støtte forebygging på lokalt nivå.

Foranlediget av bl.a. tidligere omtalte "Sak 1" gjorde utvalget i årsmelding for 2008 oppmerksom på problemer omkring manglende informasjon fra institusjoner til Granskingsutvalget. Dette førte til at Kunnskapsdepartementet i august 2009 sendte et brev til universiteter og høyskoler. I brevet ble det henvist til forarbeidene til forskningsetikkloven hvor det forventes at institusjoner informerer utvalget om mulige saker eller egentlige granskinger samtidig med at institusjonene oppfordres til å benytte seg av Granskingsutvalget som en nasjonal ressurs.

Utvalget har ikke i denne beretningsperiode erfart at saker er blitt behandlet lokalt uten informering av utvalget selv om det naturligvis ikke kan utelukkes. Det er dog eksempel på at utvalget først er blitt informert etter lokal avslutning av en sak.

Økt kontakt med institusjoner

Utvalget nevnte i den første årsberetning at man primært hadde mottatt henvendelser fra og gitt råd og veiledning til enkeltpersoner. Dette har også funnet sted i 2009, men det har vært en markant økning i antallet av institusjoner som utvalget har vært i dialog med så vel i forhold til råd og veiledning som i forhold til håndtering av konkrete saker. Sistnevnte har ikke minst vært en følge av at utvalget har mottatt klager eller varsel om mulig vitenskapelig uredelighet som utvalget (jf. forskningsetikkloven) har sendt videre til involvert institusjon.

Selv om Granskingsutvalget på denne måte ikke selv har gransket sakene, har drøftelse av sluttrapporter mottatt fra institusjonene og dialog med institusjoner som ledd i institusjoners behandling av saker ført til at utvalget har høstet en rekke erfaringer. De viktigste av disse skal der her gjøres kort rede for.

Offentlighet?

En klagesak om mulig vitenskapelig uredelighet vil som utgangspunkt være offentlig når en institusjon gransker. Granskingsutvalget har i henhold til forskningsetikkloven mulighet for å unnta en sak fra offentlighet så lenge granskingen pågår. Forskningsetikkloven åpner ikke opp for denne mulighet når det gjelder institusjoners behandling av en uredelighetssak. Institusjonene må derfor forholde seg til offentlighetsloven og dennes krav om offentlighet. En sak om mulig vitenskapelig uredelighet kan ikke som sådan oppfattes som en personalsak med derav følgende unntakelse for offentlighet. Det krever spesielle grunner.

Lokal behandling – på hvilket nivå?

Det er Granskingsutvalgets erfaring at flere institusjoner har en tendens til a priori å sidestille uredelighetssaker med personalsaker. Dette kan medføre at Granskingsutvalget kan ha svært ved å få all dokumentasjon (eksempelvis navn og institusjonstilhørighet på involverte personer). Dermed blir det vanskelig for utvalget å avgjøre om man eventuelt finner grunn til å åpne sak bl.a. som følge av mulige habilitetsproblemer ved lokal behandling.

Flere institusjoner har som prinsipp at mulige saker bør behandles på lavest mulige nivå. Dette kan føre til at klagen avvises på dette nivå. Vurderes saken derimot å ha substans, kan denne føres videre til behandling på mer overordnet nivå eksempelvis et sentralt forskningsetisk utvalg. Det er utvalgets oppfattelse at det synes å være forskjell institusjonene imellom i forhold til å la en sak gå videre til behandling på mer overordnet nivå. Sett i lys av at Granskingsutvalget (jf. KD's veileder) skal bidra til en mer enhetlig behandling av saker vil utvalget oppfordre institusjoner til grundig å overveie om en sak (som ikke er umiddelbar grunnløs) også bør behandles på mer overordnet nivå ikke minst sett i lys av de habilitetsproblemer som en behandling på lavt nivå kan medføre. Utvalget vil i tillegg oppfordre til at alle uredelighetssaker (som ikke er funnet grunnløse) uansett hvilket nivå disse behandles på blir rapportert til institusjonens øverste ledelse. Dette vil ofte også være en forutsetning for at Granskingsutvalget kan motta informasjon om saken.

Anonyme sakkyndige?

Utvalget vil oppfordre institusjonene til å overveie om det bør inndras navngitte eksterne sakkyndige enten fra fagmiljøer andre steder i landet eller kanskje fra andre land eksempelvis naboland. En slik overveielse bør naturligvis avveies i forhold til en saks omfang og mulig alvorlighetsgrad.

Anvendelse av anonyme sakkyndige vil kunne gi problemer i forhold til vurdering av habilitet og vil kunne svekke rettssikkerheten for den som er anklagd for vitenskapelig uredelighet.

Antall saker

I den første årsmelding var der kun omtale av en egentlig gransket sak. I denne beretningsperiode har utvalget forholdt seg til syv saker som enten er ferdigbehandlet lokalt eller via utvalget sendt til lokal behandling men enda ikke avsluttet. I tillegg er fire saker blitt avvist idet det er gitt råd og veiledning i forhold til et par av de avviste saker. Selv om det erfaringsmessig (også hvis man ser på andre land) kan være betydelig variasjon i antallet av saker fra år til år, tror Granskingsutvalget ikke at forskjellen mellom de to beretningsperioder alene kan tilskrives slik variasjon. Det er neppe utenkelig at en del saker ikke kommer frem til offentligheten så lenge det ikke er formelle krav om rapportering til eksempelvis Granskingsutvalget. Dermed ikke sagt at alle saker kommer frem i dag. Det har utvalget ikke grunnlag for å uttale seg om. Men hvis alle saker kommer frem, vil Norge i så fall nok være enestående. Erfaringer og undersøkelser fra andre land viser nemlig at det finnes en del mørketall ikke minst som følge av at der kan være mange årsaker inklusiv hensyn til berørte institusjoner og personer som gjør at saker ikke kommer til egentlig behandling eller søkes løst internt.

Granskingsutvalget er sannsynligvis blitt litt mer kjent og mer synlig selv om det utvilsomt stadig kan oppnås større synlighet. Vi omtaler nærmere utvalgets nettsted senere i årsmeldingen. Men det kan allerede her påpekes at det er utvalgets oppfattelse at nettstedets informasjon om utvalget, om vitenskapelig uredelighet og om mulighet for å varsle kan ha ført til flere henvendelser. Økt kontakt og dialog med ikke minst universiteter kan også ha vært en medvirkende årsak til at flere saker er kommet frem. *Alt i alt en positiv utvikling.*

Utvalget vil i den forbindelse peke på at det tidligere omtalte brev fra KD til landets universiteter og høyskoler sannsynligvis også har bidratt til økt informasjon fra institusjoner til Granskingsutvalget om aktuelle uredelighetssaker. Utvalget har i hvert fall kunne anvende brevet som løftestang i forhold til dialog med institusjoner.

Danmark hører til de land i Europa som i lengst tid har hatt ett formalisert system for håndtering av saker om vitenskapelig uredelighet. Et land som på mange punkter inklusiv antallet av forskere er ganske sammenlignbart med Norge. I Danmark behandles langt de fleste saker på nasjonalt nivå med en årlig avrapportering fra UVVU (Utvalgene vedrørende Vitenskapelig Uredelighet). En rekke saker i Danmark overføres ofte fra behandling i et år til eventuell ferdigbehandling året etter. Det kan få antallet av saker til å virke større enn det reelt er. Også i Danmark er det selvsagt forskjell i antallet av saker fra år til år, men sett over en årrekke har gjennomsnittet av antall saker ikke ligget langt fra det antall som i 2009 er behandlet i Norge.

Endring av regelverk?

Nedenstående ble også omtalt i 2008-årsmeldingen men utvalget er i løpet av 2009 blitt bekreftet i at dette er vesentlige problemstillinger som på sikt bør tas opp til vurdering.

I forbindelse med drøftelse av det regelverk som gjelder for Granskingsutvalget, har utvalget konstatert at regelverket for lokal behandling ikke samsvarer fullt ut med de nasjonale regler.

Granskingsutvalget vil derfor oppfordre KD til å overveie om regelverket bør klargjøres. Det gjelder spesielt i forhold til følgende:

- 1) Institusjonene bør følge samme saksbehandlingsregler som det nasjonale utvalget.
- 2) Klage over institusjonenes avgjørelse av en granskingssak fremmes til Granskingsutvalget som klageinstans tilsvarende at klage over uttalelse (avgjørelse) fra Granskingsutvalget behandles av et særskilt utvalg som nedsettes av KD for hver klage.

Slik det er nå, synes det å være en svakhet at det er klagerett hvis en sak går til Granskingsutvalget – men ikke hvis saken behandles ved en institusjon. Som nevnt tidligere kan Granskingsutvalget på fritt grunnlag avgjøre om en sak tas opp.

Klage over selve saksbehandlingen ved en institusjon bør naturligvis følge de vanlige regler og rutiner for dette.

3 Nasjonale aktiviteter

3.1 Dialog med universiteter

Granskingsutvalget sendte på våren 2009 et brev til landets syv universiteter med anmodning om å få en redegjørelse for hvordan man har:

- a) organisert seg i forhold til behandling av enkeltsaker om mulig uredelighet
- b) hvilke rutiner og ordninger som er planlagt eller gjennomført for å forebygge og avsløre uredelighet i forlengelse av de uheldige forhold som ble avdekket i forbindelse med Sudbø-saken med særlig henblikk på rutiner omkring håndtering og lagring av data, retningslinjer for forfatter- og medforfatterskap samt rutiner for varsling ved mistanke om uredelighet.

Granskingsutvalget mottok på høsten svar fra det siste av universitetene. Svarene viser at det finnes en rekke likhetspunkter i forhold til organisering av redelighetsarbeid men det finnes

også betydelige forskjelligheter. Utvalget vil anvende svarene fra samtlige syv universiteter i det videre arbeid og dialog med universitetene.

3.2 Nettsted og informasjon

Granskingsutvalget hadde opprinnelig planer om eget nettsted men da De nasjonale forskningsetiske komiteer (FEK) igangsatte en prosess for etablering av ny hjemmeside, besluttet Granskingsutvalget å kople seg på denne prosess. Utvalget har fra sommeren 2009 egne sider for Granskingsutvalget på www.etikkom.no. Det er planen at disse nettsider gradvis utbygges slik at nettstedet blir *stedet* for å informere seg om vitenskapelig redelighet med nytt fra inn- og utland. Derved forventes synligheten å øke. Samtidig understøttes samarbeidet med FEK om forebygging. Endelig vurderes løsningen å være funksjonell og økonomisk bra.

Som integrert del av nettstedet er det etablert forskningsetisk nettbibliotek (FBIB) som er utviklet i samarbeid med universiteter. (FBIB) vil være en viktig ressurs som ledd i forebygging og undervisning omkring vitenskapelig redelighet. Utover til nettstedet som sådan har Granskingsutvalget bidratt med artikler etc. til FBIB.

Fraværet av store alvorlige saker har bevirket at det ikke har vært større medieomtale om verken utvalget eller konkrete saker. Noen av de saker som via utvalget er sendt til lokal behandling har medført presseomtale. Utvalgets leder, medlemmer og sekretariatet får nå og da henvendelser fra journalister med etterfølgende omtale av utvalget eller konkrete problemstillinger i forhold til vitenskapelig uredelighet.

I mai 2009 publiserte UHR en rapport: *Misligheter og irregulariteter i UH-sektoren – en kartlegging med forslag til forebyggende tiltak*. Rapporten inneholder avsnitt om håndtering av mistanke om vitenskapelig uredelighet. Utvalgets leder og sekretariatsleder har tidligere deltatt i møte med arbeidsgruppen som utarbeidet rapporten.

Granskingsutvalgets leder har forfattet en artikkel: *Vitenskapelig uredelighet og Granskingsutvalget* publisert i Tidsskrift for Den norske legeforening nr. 24, 2009; 129. Artikkelen er relevant i forhold til temaer som bringes opp i denne årsmelding. Artikkelen finnes på tidsskriftets nettsted: <http://pdf.tidsskriftet.no/tsPdf.php?pdf=pdf2009%7C2582.pdf>

3.3 Sekretariat

Sekretariatet deltar som følge av samlokaliseringen med sekretariatet for De nasjonale forskningsetiske komiteer i stabsmøter og løpende felles aktiviteter (inkludert faglige interne seminarer) for sekretariatene og deltar i felles møter mellom komiteene/lederne av de tre nasjonale komiteene. Sekretariatslederen for Granskingsutvalget fungerte fra 1. august og ut året som daglig administrativ leder for De nasjonale forskningsetiske komiteer.

Granskingsutvalget og utvalgets sekretariat har i 2009 levert høringsuttalelse til KD's høring om forvaltningen av De forskningsetiske komiteer og Granskingsutvalget inkludert forslag til omorganisering.

3.4 Nasjonale seminarer og møter

Granskingsutvalgets møte med UHRs styre og Redelighetsutvalget ved UiB er tidligere omtalt.

Sekretariatet har i tillegg deltatt i en rekke møter og seminarer bl.a. i regi av eller samarbeid med De nasjonale forskningsetiske komiteer. Her skal blot nevnes møte med kroatisk representanter for forskningsetiske komiteer og nasjonalt uredelighetsutvalg. Et møte med utveksling av nyttige erfaringer bl.a. om en kroatisk "uredelighetssak" som har vært omtalt internasjonalt.

Av andre relevante møter skal her nevnes:

- Møte 22. Januar om OECD's prinsipper for tilgang til offentlig finansierte data arrangert av bl.a. Norges Forskningsråd.
- 2-dages plagieringsmøte arrangert av UHR: Plagiering i UH-sektoren. Felles problem, felles ansvar. 21.-22 April
- Sommerskole 16.-17. september vedrørende forskningsetikk (med vitenskapelig uredelighet som et viktig tema) arrangert av Redelighetsutvalget ved UiB.

4 Internasjonalt samarbeid

I følge Kunnskapsdepartementets veileder for Granskingsutvalgets arbeid (27. juni 2007) skal utvalget holde seg orientert om tilsvarende arbeid i andre land og samarbeide med eventuelle tilsvarende utvalg i andre land.

Temaet vitenskapelig uredelighet har som i 2008 også i 2009 vært gjenstand for stor oppmerksomhet i europeisk og større internasjonal sammenheng med en rekke aktiviteter med stor relevans for Norge. Med et begrenset antall saker i de enkelte land inklusiv i Norge er det viktig å utveksle synspunkter og dra nytte av erfaringer fra håndtering av konkrete saker i andre land. Også i forhold til forebygging er det svært givende å være i dialog med andre land.

4.1 OECD - Global Science Forum (GSF)

I årsmelding for 2008 ble det opplyst at Granskingsutvalgets sekretariat var medlem av en koordinasjonsgruppe nedsatt av OECD's Global Science Forum.

Gruppen, som hadde deltagere fra ca. 25 land og en rekke internasjonale organisasjoner, utarbeidede en rapport "Investigating Research Misconduct Allegations in International Research Projects – a practical guide" som i april 2009 ble behandlet på møte i GSF. Rapporten inneholder en "kokebok" for håndtering og undersøkelse av mistanke om uredelighet i internasjonalt forskningssamarbeid. I tillegg nådde man frem til felles definisjon av sentrale begreper. Rapporten ble etter behandling av GSF sendt til relevante nasjonale (inkl. norske) organer idet det er opp til de nasjonale organer å implementere rapportens anbefalinger.

4.2 ENRIO – europeisk nettverk

Også i 2009 har sekretariatslederen deltatt i nettverket ENRIO (European Network for Research Integrity Offices). Nettverket er blitt utvidet i løpet av 2009 slik at flere større europeiske land nå også deltar. Det er deltakelse fra omkring 15 land.

Nettverket har hatt to møter i 2009; et i Amsterdam hvor Granskingsutvalgets sekretariatsleder holdt et opplegg om plagiering; og et møte i Oslo. Nettverket er en viktig ressurs for å drøfte felles erfaringer og få kjennskap til saker (offentlige og mer fortrolige), samt forebyggingsinitiativer i andre land.

Utover erfaringsutveksling om nasjonale strukturer for håndtering av vitenskapelig uredelighet har nettverket i 2009 bl.a. fokusert på plagiering som uredelighetsfenomen med henblikk på å oppsamle felles erfaring og skriftlig dokumentasjon om dette tilsynelatende stigende problem.

4.6 ESF - European Science Foundation

European Science Foundation nedsatte i slutningen av 2008 fire arbeidsgrupper (ESF-medlemsforum) om forskjellige temaer som opptakt til verdenskonferanse om "Research Integrity, der avholdes juli 2010 i Singapore.

Granskingsutvalgets sekretariat har i 2009 deltatt i en arbeidsgruppe som har utarbeidet utkast til en sjekkliste til bruk for etablering av nasjonale ordninger til fremme av god forskningsskikk og håndtering av vitenskapelig uredelighet. Det er forhåpningen at en slik sjekkliste kan være nyttig for land som ikke enda har et etablert system for håndtering av vitenskapelig uredelighet men forhåpentlig også nyttig som ledd i vurderinger og evaluering i land som har etablert systemer.

Det er holdt tre møter i arbeidsgruppen. Det siste møte i forbindelse med et ESF seminar om forebygging og utdanning i Strasbourg med deltakelse fra Europa og USA (National Science Foundation og Office of Research Integrity). Det er planen at arbeidsgruppens rapport skal være ferdig våren 2010 og drøftes på møte sammen med rapport fra tre andre arbeidsgrupper. En annen arbeidsgruppe har utarbeidet et forslag til felles forskningsetiske retningslinjer "Code of Conduct". På bakgrunn av arbeidsgruppens rapporter utarbeides et felles europeisk opplegg til fremleggelse på verdenskonferansen.

4.7 Annet

European Forum for Good Clinical Practice (EFGCP) avholdt januar 2009 en konferanse om Research Integrity. Konferansen fant sted i Prag Her ble vitenskapelig uredelighet bokstavelig tatt satt under mikroskopet. Konferansen førte til oppstilling av en 12-punkts handlingsplan som EFGCP vil arbeide videre med.

Medlem av Granskingsutvalget Sighild Westman-Naeser (i regi av svensk delegasjon) og utvalgets sekretariatsleder deltok i konferansen.

Det amerikanske Office of Research Integrity arrangerer annet hvert år en konferanse om Research Integrity med deltakere fra mange land utover naturligvis USA. Her fremlegges bl.a. de seneste forskningsresultater vedrørende god forskningsskikk og vitenskapelig uredelighet. I 2009-konferansen deltok medlem av Granskingsutvalget Ragnvald Kalleberg. Kalleberg holdt opplegg om evaluering av et pilotprosjekt ved UiO om IT-tiltak som oppfølging på Sudbø-saken. Opplegget hadde følgende tittel: *Avoiding Scientific Misconduct and Stimulating Good Scientific Practice in a University Setting*. I tillegg deltok utvalgets sekretariatsleder.

Det var inntrykket fra konferansen at omfanget av vitenskapelig uredelighet er særdeles svært å estimere, men at plagiering i mange land synes å være et stort og kanskje stigende problem.

Sekretariatslederen holdt i september et foredrag om konkrete uredelighetssaker i Norge og i en rekke andre europeiske land på et seminar i Dublin arrangert av det irske forskningsråd for helse og "Royal Irish Academy". Til seminaret var invitert en lang rekke "stakeholders" i forhold til overveielser om opprettelse av et nasjonalt organ i Irland for håndtering av

vitenskapelig uredelighet. I tillegg ble sekretariatslederen intervjuet av "Irish Time" om redelighetsarbeidet i Norge.

I årsmelding for 2008 ble det nevnt at man i Canada hadde igangsatt en undersøkelse av eksisterende ordninger vedrørende "Research Integrity" i Canada med en samtidig undersøkelse av ordninger i en rekke utvalgte land, inklusiv Norge. I den forbindelse ble bl.a. Granskingsutvalgets sekretariatsleder intervjuet om forholdene i Norge. Rapport inklusiv kort beskrivelse av den norske organisering med vurdering av sterke og svake sider ble publisert oktober 2009.

Vedlegg:

Medlemmer av Granskingsutvalget i 2009

Professor Johan Giertsen Universitetet i Bergen, leder
Professor Rigmor Austgulen, NTNU, nestleder
Regiondirektør Edel Storelvmo, NHO Nordland
Professor Monica Martinussen, Universitetet i Tromsø
Dekan Tor Hauken, Universitetet i Stavanger
Professor Ragnvald Kalleberg, Universitetet i Oslo
Dosent Sighild Westman-Naeser, Uppsala, Sverige
Seniorforsker Cathrine Holst, Universitet i Oslo, varamedlem
Direktør Dag Slotfeldt-Ellingsen, Sintef, varamedlem
Professor Ingar Olsen, Universitetet i Oslo, varamedlem
Ass. Instituttssjef Sønneve Ølnes, TØI, varamedlem

Sekretariat

Sekretariatsleder Torkild Vinther

Utvalgsmøter 2009

- Oslo 4. mai inkl. møte med representanter for UiO og UMB & møte med UHRs styre
- Bergen 23. september inkl. møte med Redelighetsutvalget, UiB
- Telefonmøte 19. november

Granskingsutvalget
Prinsens gate 18
P.b. 522 Sentrum, 0105 Oslo
Tlf.: 23 31 83 00
Faks: 23 31 83 01